

**NABAVA KNJIŽNE GRAĐE U ŠKOLSKIM KNJIŽNICAMA –
ANALIZA ISTRAŽIVANJA PROVEDENOG TIJEKOM
SIJEČNJA/VELJAČE 2024**

Procurement of library materials in school libraries – an analysis of
the research done during January and February of the year 2024

Gorana Hasel

OŠ. I. Mažuranića, Vinkovci
gorana.hasel@gmail.com

Darija Benaković

OŠ Mitica, Vukovar
darijabe1@gmail.com

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

508

UDK / UDC **027.8:025.2](497.5)**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno/ Received: 31.01.2025.

Sažetak

Cilj/pristup/metodologija/dizajn. Ovim se istraživanjem željelo utvrditi stanje fonda školskih knjižnica, odnosno mogućnost njegova zanovljavanja i teškoće s kojima se na tom putu knjižničari susreću. Opći metodološki pristup bio je analiza rezultata dobivenih anketnim upitnikom u Formsu, gdje su školski knjižničari Republike Hrvatske kroz 14 pitanja iznijeli podatke o tome na koji način financiraju nabavu građe, jesu li zadovoljni fondom, godišnjom nabavom, količinom sredstava koje dobivaju za nabavu.

Rezultati. Dobiveni rezultati analizirani su uz pomoć grafičkih prikaza u boji kako bi rezultati bili što jasnije i preglednije prikazani. Na temelju rezultata ispunjene ankete dobiveni rezultati i spoznaje prikazani su u obliku pisanog izvješća s konkretnim zaključcima.

Ograničenja. Istraživanje je provedeno anonimnom anketom, a ograničenje u takvom pristupu nemogućnost je provjere je li anketa došla do svih knjižničara na području Republike Hrvatske. Iako je poveznica za sudjelovanje podijeljena na Facebook grupi Knjižničari te je putem elektroničke pošte bila upućena svim voditeljima županijskih stručnih vijeća sa zamolbom da istu proslijede svojim članovima, uvijek postoji mogućnost da do nekoga anketa nije došla.

Praktična primjena. Slabo opremljene školske knjižnice ili opremljene fondom koji nije zanimljiv učenicima, ne pridonose poticanju čitanja, a slabo razvijene vještine čitanja onemogućuju kvalitetno učenje i obrazovanje u budućnosti. Opremanje školskih knjižnica

početna je točka u poticanju čitanja. Rezultati ovoga istraživanja pokazat će koje su poteškoće pri nabavi građe i na koji način školski knjižničari mogu doći do sredstava za nabavu.

Originalnost/vrijednost. Masovnim uključivanjem digitalne tehnologije u svakodnevni život čovjeka od najranijeg djetinjstva, čitanje postaje aktivnost koja je manje privlačna u odnosu na aktivnosti na digitalnim uređajima. Nabava knjiga privlačnih učenicima od početnoga čitanja pa do završetka školovanja, važan je korak u stvaranju ljubavi prema knjizi i čitanju. Često upravo rezultati ovakvih i sličnih istraživanja pomognu uvidjeti problem, osvijestiti ga, a ponekad i iznaći njegovo rješenje.

Ključne riječi: knjižnična građa, knjižnični fond, nabava, školska knjižnica

Summary

Purpose/Approach/Methodology/Design. The aim of this research was to determine the state of the school library funds, i.e. the possibility of its renewal and the difficulties that librarians encounter along the way. The general methodological approach was an analysis of results obtained through Forms questionnaire, where school librarians of the Republic of Croatia, through 14 questions, presented information on how they finance procurement of library materials, whether they are satisfied with their fund, the annual acquisition, the amount of funds they receive for procurement.

Findings. The results were analysed with the help of colour graphics with highlighted numbers so that the results were presented as clearly as possible. Based on the results of the completed Forms survey, the results and findings are presented in the form of a written report with specific conclusions.

Limitations. The research was conducted using an anonymous survey, and the limitation of such an approach is the impossibility of verification whether or not the survey reached all librarians in the Republic of Croatia. Although the link for participation was shared on the *Librarians* Facebook group, and was sent via email to all heads of county expert councils with a request to forward it to their members, there is always the possibility that the survey did not reach someone.

Practical Implications. Poorly equipped school libraries or school libraries equipped with a fund that is not interesting or attractive to students, do not contribute to reading encouragement, and poorly developed reading skills prevent quality learning and

education in the future. Equipping school libraries is the starting point in reading encouragement. The results of this research will demonstrate difficulties in procuring library materials and ways in which school librarians can obtain funds for procurement.

Originality/Value. With the massive inclusion of digital technology in the daily life of a person from the earliest childhood, reading becomes an activity that is more static and less attractive compared to activities on digital devices. Procurement of books that are attractive to students from the beginning of reading until the end of schooling is an important step in creating love for books and reading. It is often the case that results of these and similar researches help recognise the problem, bring it to consciousness, and sometimes even find its solution.

Key words: library fund, library materials, procurement, school library

1. Uvod

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 126/2012) u članku 55. navodi:

“(1) Školska ustanova ima knjižnicu. (2) Djelatnost knjižnice iz stavka 1. ovog članka sastavni je dio obrazovnog procesa u kojemu se stručno-knjižnična djelatnost obavlja u manjem opsegu ili uobičajeno i služi za ostvarivanje obrazovnog procesa. (3) Knjižnica mora udovoljavati uvjetima koji su propisani standardima.”

Ovako strogo i jednoznačno definiranje školske knjižnice i njezine svrhe trebalo bi biti obvezujuće za sve u vertikali odgojno-obrazovne politike, od samih školskih knjižničara, pa sve do ministara.

Smisao je postojanja školske knjižnice biti na raspolaganju učenicima kao mjesto koje čuva i daje na korištenje izvore znanja u cilju pomaganja osobnog razvoja te učiteljima u ostvarenju svih ishoda nastavnog procesa koji su planirani kurikulumom i godišnjim planom i programom. Ukoliko školska knjižnica ne posjeduje fond koji odgovara interesima i potrebama tih dviju skupina korisnika, njezino postojanje gubi smisao.

Slabo opremljene školske knjižnice ili školske knjižnice opremljene fondom koji nije zanimljiv ni privlačan učenicima, ne pridonose poticanju čitanja, a slabo razvijene vještine čitanja onemogućuju kvalitetno učenje i obrazovanje u budućnosti. Opremanje školskih knjižnica početna je točka u poticanju čitanja.

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/2019) u članku 6. navodi djelatnosti knjižnica, a prva je stavka na tom popisu upravo nabava knjižnične građe i izgradnja knjižničnih zbirki, što je pokazatelj važnosti nabave u cjelokupnom poslovanju knjižnica.

Ciljevi ovoga istraživanja jesu utvrđivanje stanja fonda školskih knjižnica na cijelom prostoru Republike Hrvatske, kao i mogućnosti nabave građe te poteškoća s kojima se školski knjižničari u tom postupku svakodnevno susreću. Prikupljene informacije pokazat će smjer kojim školske knjižnice mogu ili trebaju ići kako bi osigurale fond primjeren potrebama svojih korisnika.

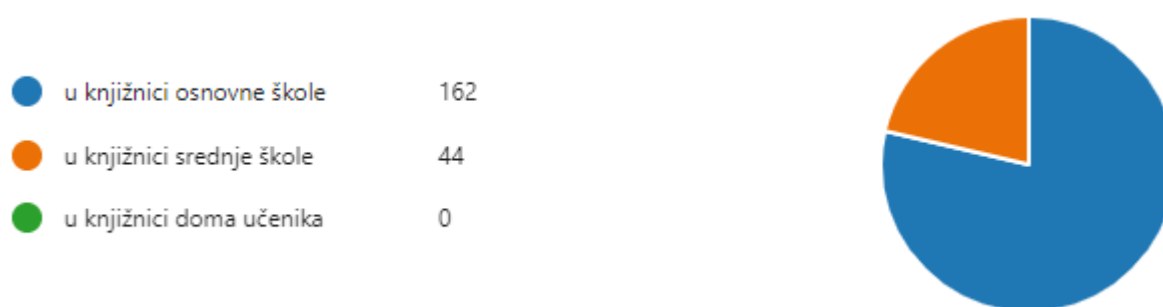
U istraživanju su primijenjene deskriptivna i kauzalna metoda, što znači da su prikupljeni podaci opisali stanje fonda školskih knjižnica, a pojedina pitanja dala su i odgovor na pitanje koji je uzrok takvom stanju. Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom izrađenim u *online* obrascu MS Office paketa. Anketiranje je provedeno tijekom veljače 2024. godine.

2. Sudionici istraživanja

Istraživanje je započelo analizom rada i postupaka školskoga knjižničara koji prethode nabavi. Bilo je potrebno utvrditi sve čimbenike koji tijekom godine pozitivno ili negativno mogu utjecati na opremanje školske knjižnice potrebnom građom. Takva je analiza rezultirala stvaranjem upitnika od 14 pitanja koji u cijelosti obuhvaćaju postupak nabave i prikazuju stanje fonda školskih knjižnica.

Anketni je upitnik elektronskom poštom bio upućen svim voditeljima županijskih stručnih vijeća u Republici Hrvatskoj sa zamolbom voditeljima da isti proslijede članovima svojih vijeća kako bi se u istraživanje uključio što veći broj školskih knjižničara. Poziv na ispunjavanje istoga oglašen je i preko Facebook stranice *Knjižničari* koju prati veliki broj knjižničara i postala je mjesto jednostavne i brze razmjene informacija i komunikacije knjižničara o stručnim temama.

Putem anketnog upitnika istraživanju je pristupilo 206 školskih knjižničara, a strukturu prema školi u kojoj rade prikazuje grafikon (slika 1).

Slika 1. Grafikon – sudionici istraživanja prema vrsti škole u kojoj rade

Budući da je istraživanje bilo provedeno na području cijele Republike Hrvatske, uzorak je mogao biti veći, ali se može smatrati relevantnim s obzirom da su sudjelovali knjižničari iz svih hrvatskih županija. Podatak da je sudjelovala bar poneka škola iz svake županije važan je jer županijski proračuni mogu biti izvori financiranja nabave građe za školske knjižnice na svom području. Očekivano, u anketiranju je sudjelovalo najviše škola iz Grada Zagreba jer na tom području i ima najviše škola.

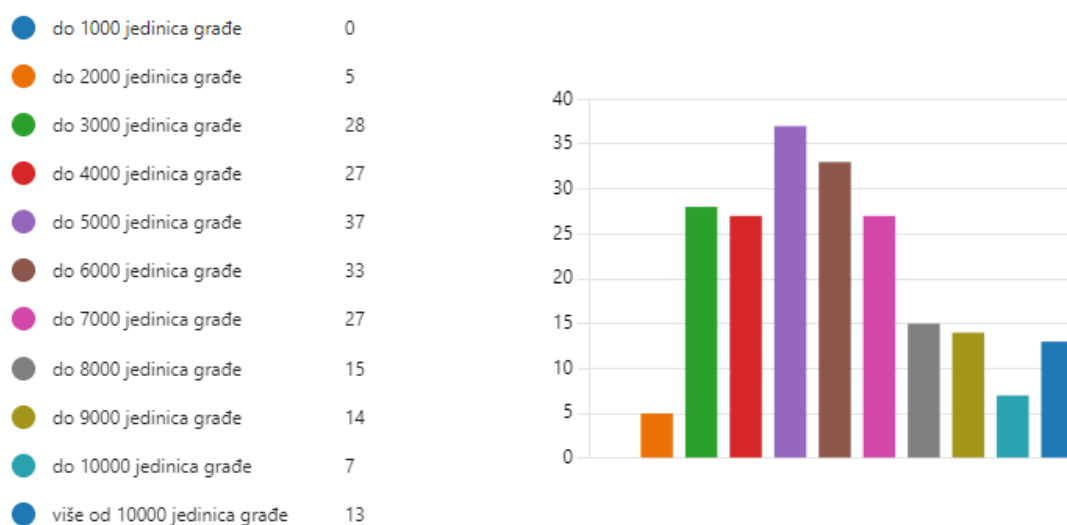
S obzirom na broj učenika u anketiranim školama, obuhvaćene su škole koje imaju od 33 do 1.300 učenika, što je 83.709 učenika. Uobičajeno je da su u svim školama svi učenici ujedno i korisnici školske knjižnice. Kada se uzme u obzir navedeni broj učenika koji su usmjereni na fondove anketiranih škola, uzorak dobiva na vrijednosti.

3. Fond školskih knjižnica

Prikupljeni podaci pokazali su da većina školskih knjižnica u Republici Hrvatskoj ima fond do 5.000 jedinica građe, čak pet škola ima manje od 2.000 jedinica građe, a u 13 škola fond broji preko 10.000 jedinica (slika 2).

Budući da je Standardom za školske knjižnice (NN 61/2023) u članku 13., stavku 3, propisano da broj jedinica knjižnične građe ne smije biti manji od 12 po učeniku, učitelju, nastavniku, odgojiteljima i stručnim suradnicima, sve bi školske knjižnice trebale udovoljavati ovom propisu. No, u nastavku istoga članka stoji i stavak 5 kojim se propisuje da nijedna knjižnica ne može imati fond manji od 2.500 jedinica relevantne knjižnične građe, bezobzira na broj učenika, a prikupljeni podaci pokazuju da u tom slučaju pet škola čiji fondovi broje do 2.000 jedinica tek trebaju dosegnuti razinu propisanu Standardom.

Školske su knjižnice u sastavu te time Standard za školske knjižnice nije obvezujući samo za knjižnice i knjižničare, nego bi za njegovo ostvarenje brigu i odgovornost trebali snositi i ravnatelji škola. Vrlo je teško očekivati da školski knjižničar, bez razumijevanja i potpore ravnatelja, osigura sredstva za izgradnju fonda koji je propisan standardom. Osim ravnatelja, i osnivači škola (gradovi, općine i županije) trebali bi brinuti o tome udovoljavaju li škole, u njihovoj nadležnosti, propisanim standardima, pa ukoliko ne udovoljavaju, osigurati sredstva za usklađenje.

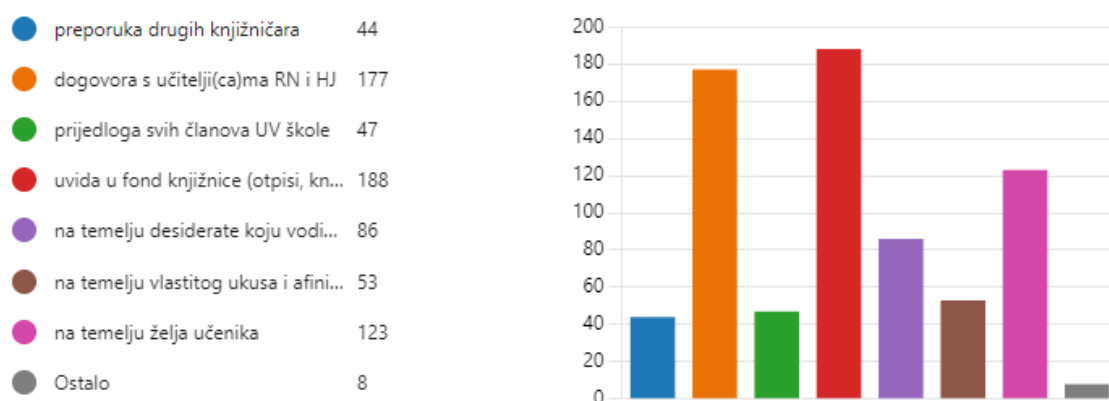
Slika 2. Grafikon – broj jedinica građe u školskim knjižnicama

4. Odluka o nabavi građe u školskim knjižnicama

Standard za školske knjižnice (članak 10.) propisuje kako školska knjižnica osigurava knjižničnu građu koja zadovoljava obrazovne, informacijske, kulturne, stručne i osobne potrebe korisnika te je time potpora odgojno-obrazovnom procesu, a pri donošenju smjernica za nabavu školska knjižnica surađuje s nastavnim osobljem i stručnim suradnicima. Istraživanje je pokazalo (slika 3) da većina školskih knjižničara građu nabavlja na temelju uvida u fond vlastite knjižnice, što se može protumačiti kao popunjavanje praznina nastalih otpisom (zbog zastarjelosti, oštećenosti, gubitka) građe. Za nastavni je proces izuzetno važan podatak kako se građa u velikom broju slučajeva nabavlja na temelju dogovora s učiteljima, time se otvara mogućnost za uvođenje novih popisa djela za cjelovito čitanje. Anketa je pokazala kako je veliki broj onih kolega koji pri nabavi knjiga odluku donose na temelju želja učenika, a upravo takva nabava može

biti presudna za poticanje čitanja jer bi mogla biti riječ o knjigama za čitanje u slobodno vrijeme iz užitka i ne moraju biti povezane s nastavnim planom i programom. Budući da je anketa dopustila mogućnost odabira ostalih razloga za nabavu, u tom se odgovoru pokazalo da u nekim školama odluku o nabavi donosi ravnatelj, što nikako ne bi trebalo biti pravilo.

Nabava je učinkovita ukoliko se njome izgrađuje fond primjeren potrebama odgojno- obrazovne ustanove, a to se najbolje ostvaruje dogovorom sa svim članovima učiteljskog vijeća, poštujući stručna načela. Poziv svim učiteljima i stručnim suradnicima da predlože građu koju bi knjižnica trebala imati možda potakne sve njih na obogaćivanje nastavnoga procesa i uvođenje novih nastavnih metoda koje će pridonijeti usvajanju trajnog znanja.

Slika 3. Grafikon – temelj za donošenje odluke o nabavi građe u školskim knjižnicama

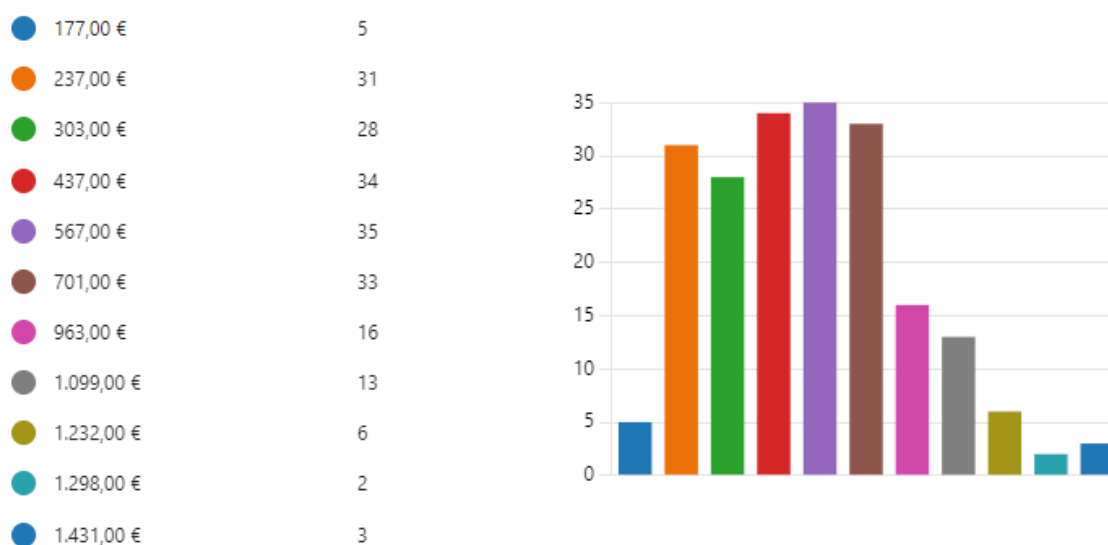
5. Financiranje nabave građe u školskim knjižnicama

Od 2018. godine Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske u svom proračunu osigurava sredstva koja, na temelju Odluke o raspodjeli sredstava za opremanje školskih knjižnica osnovnih i srednjih škola obveznom lektinom i stručnom literaturom, dodjeljuje školama, odnosno školskim knjižnicama. Sredstva se dodjeljuju na temelju broja učenika u školama. Tako je npr. za osnovne škole koje imaju između 251 i 350 učenika odobreno 437 €, što je po učeniku od 1,74 € do 1,25 €. (Slika 4)

Sredstva za nabavu u knjižnicama srednjih škola nešto su viša, tako su, npr. školama koje imaju od 151 do 250 učenika odobrena sredstva u iznosu 438 €, što po učeniku iznosi 2,9 € do 1,75 €. Budući da Standard u članku 13., stavku 8., propisuje kako bi knjižničnu građu svake godine trebalo dopuniti s 0,5 jedinica po učeniku, jednostavna računica pokazuje da bi u tom slučaju trebalo nabavljati knjige čija je cijena oko 3 €.

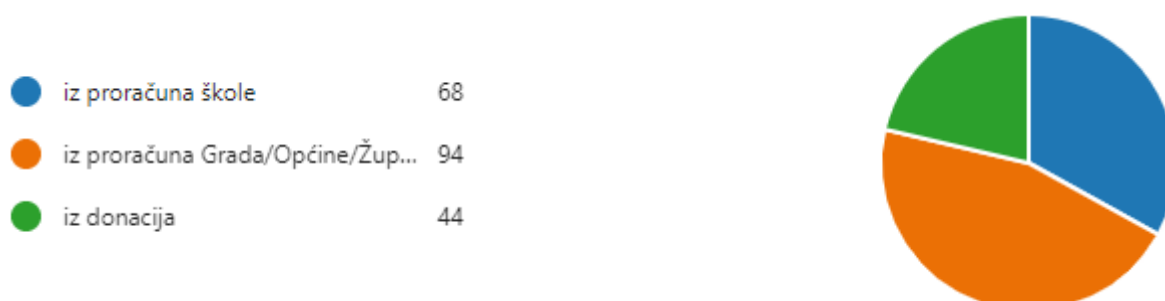
Cijene su knjiga na tržištu višestruko više, pa time nije moguće poštovati Standard, odnosno da bi Standard bio poštovan, knjižničari bi trebali tražiti dodatne izvore financiranja, što je, vrlo često, nemoguće ostvariti jer mogućnosti zajednica u kojima se škole nalaze nisu iste.

Drugim riječima, škola koja ima 300 učenika trebala bi nabaviti svake godine 150 jedinica građe. Ako se nabavljaju knjige po cijeni 10 €, što je prosječna cijena, lako je doći do zaključka kako bi škola trebala osigurati 1.500 € svake godine.

Slika 4. Grafikon – sredstva koja je za nabavu građe školskim knjižnicama odobrilo MZO

Anketa je pokazala da 45 % škola uspijeva osigurati sredstva za nabavu i iz proračuna svoga grada, općine, županije, svega 21 % škola sredstva za nabavu dobije donacijom, a 33 % škola u svom proračunu osigura sredstva za nabavu knjižnične građe. (Slika 5)

Slika 5. Grafikon – dodatna sredstva za nabavu knjižnične građe u školskim knjižnicama

Kada je riječ o visini sredstava koje su škole dobile iz drugih izvora za nabavu građe, čak 20 škola u referentnom razdoblju nije ostvarilo nikakva dodatna sredstva, što znači da su ranije spomenuta sredstva MZOM-a bila jedina raspoloživa za nabavu. S druge strane, neke su škole ostvarile više od 4.300 € dodatnih sredstava, što, uz sredstva MZO, predstavlja vrlo izdašan iznos za potrebe nabave nove knjižnične građe i usklađivanje fonda knjižnice s potrebama nastavnog procesa i korisnika te za ostvarenje dodatnih knjižničnih programa.

Svjedoci smo strašnog porasta broja nakladnika, a svaki od njih nudi nam građu u različitim izdanjima, a samim tim i različite kvalitete koju prate i bitno različite cijene. Anketa je pokazala (slika 6) kako se ipak više od polovice ispitanika, čak 194, pri nabavi građe vode stvarnim potrebama te na temelju toga naručuju. Taj se podatak može tumačiti dvojako: naručuje se samo ono što se mora, bez čega se određeni sati ne bi mogli održati i naručuju se poznati naslovi, a ne daje se prostora novim naslovima koji bi bili zanimljiviji učenicima i koji bi mogli postati dio popisa lektire. Cijenom knjige vodi se 113 ispitanika, a one su danas uistinu vrlo visoke te se radije odlučuju za jeftinija izdanja jer je novca uvijek malo i nedovoljno. Ako visinu cijene uvjetuje kvaliteta izdanja, nabavljanjem jeftinijih knjiga radi se ustupak na štetu kvalitete. Dugoročno gledano, jeftinija izdanja brže se oštećuju i potrebno ih je ranije otpisati pa tako škola u kratkom vremenu za nabavku istih naslova ima dvostruki trošak. Čak 77 ispitanika vodi računa i bitno im je tko je izdavač knjige jer različiti izdavači nude različite prijevode istih tekstova, a neki od njih često nisu dovoljno prilagođeni djeci. Važan je i podatak da neki izdavači povremeno odobravaju i znatne popuste ili rabate čime ta izdanja postaju primamljivija. Iz prikupljenih je podataka vidljivo kako još uvijek u manjem broju škola ravnatelj(ica) uvjetuje koja će se građa i od koga nabavljati. Nabava knjižnične građe u opisu je poslova stručnih suradnika knjižničara. Oni su stručni za obavljanje toga posla, a svi ostali članovi školskoga kolektiva mogu dati prijedloge ili izraziti potrebe za nekom vrstom građe. Čak ni ti prijedlozi nisu obvezujući za knjižničare jer oni, prateći potražnju svojih korisnika za nekom vrstom građe, mogu/moraju procijeniti je li predloženi naslov potrebno nabaviti i u kojem trenutku.

Slika 6. Grafikon – o čemu ovisi nabava knjižnične građe u školskim knjižnicama

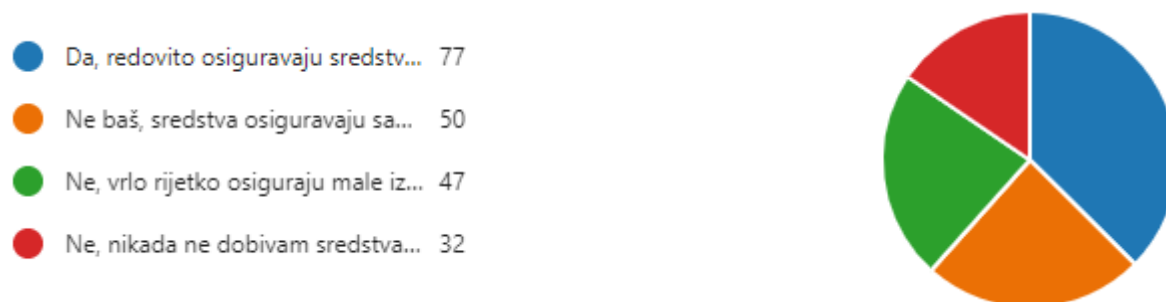
6. Darovane knjige

Jedna od mogućnosti nabavljanja knjiga za školsku knjižnicu jest primanje darova. Kako su knjige sve skuplje, a sredstava za kupnju građe nema dovoljno, školskim knjižnicama jako dobro dođu donacije knjiga. Podaci iz ankete vrlo su raznoliki. Tako se 41 ispitanik izjasnio da nije primio dar u obliku knjige u proteklom razdoblju, dok su neki popunili svoje fondove s nekoliko tisuća eura darovanih knjiga. U svakom slučaju, trebalo bi voditi računa i o kakvoj je vrsti i kvaliteti darovane građe riječ te je li ona sadržajno primjerena školskim knjižnicama, a ne primati baš sve što nam se kao dar ponudi jer nije rješenje ni pretrpavati fond nečim što školskim knjižnicama nije potrebno. Darovanu građu koja ne odgovara potrebama knjižnice treba ponuditi nekome kome bi bila potrebna, pogotovo ako je riječ o stručnim naslovima ili pak o knjigama primjerenijima srednjoškolskom programu. Iz prakse je poznato da neke škole tijekom godine organiziraju školske sajmove pa je i to prilika da se roditeljima i posjetiteljima po simboličnoj cijeni ponudi darovana građa, koja ne odgovara potrebama škole. To omogućava da se za prikupljeni novac tada može nabaviti građa koja je školskoj knjižnici potrebna.

7. Načini osiguravanja sredstava za obnovu knjižničnog fonda

Osim sredstava koja školske knjižnice dobiju od Ministarstva, vrlo su važna i potrebna i ona ostala sredstva koja u svojim proračunima osiguravaju škole, općine, gradovi ili županije. Sredstva su Ministarstva namjenska za nabavu isključivo lektirnih naslova i stručne literature, a budući da je jedna od važnijih zadaća školskih knjižnica poticanje učenika na čitanje, od velike su važnosti sva ostala sredstva koja se mogu usmjeriti na nabavu novijih izvanlektirnih naslova. Anketa je pokazala (slika 7) kako samo

77 školskih knjižnica redovno dobiva sredstva iz proračuna Grada, Općine, Županije i škole. Većina, ukupno 129 ispitanika izjasnilo se da sredstva ne dobivaju redovno, da rijetko dobiju, i to male iznose, ili ne dobivaju nikada nikakva sredstva iz navedenih izvora.

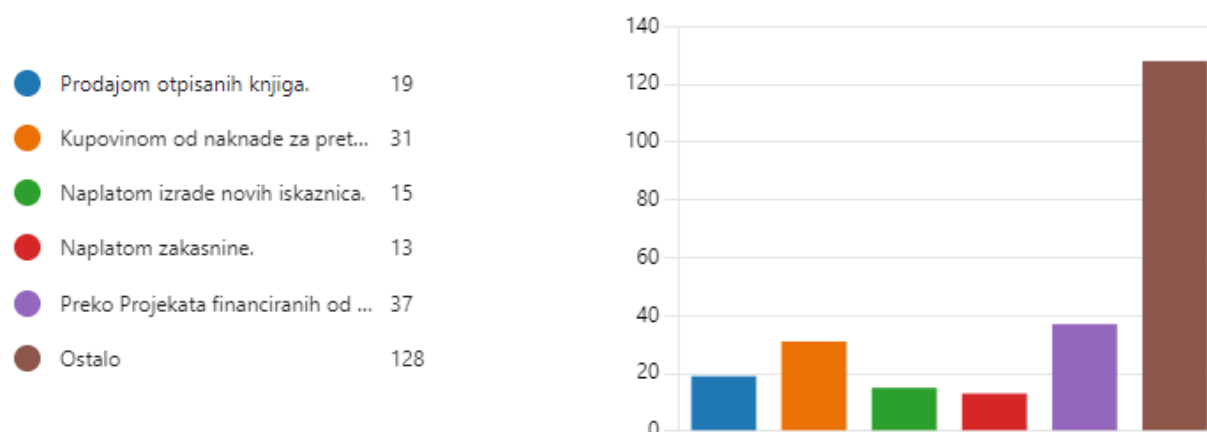
Slika 7. Grafikon – Imaju li vaša škola/Općina/Grad/Županija dovoljno sluha za obnovu i rast knjižničnog fonda?

Činjenica kako neke škole nabavu knjižnične građe osiguravanju isključivo iz sredstava MZO, ima različit kontekst, ukoliko je škola u sredini u kojoj postoji narodna/gradska/općinska knjižnica pa će djeca imati mogućnost posuditi knjige za čitanje u slobodno vrijeme u tim knjižnicama. No, ako je riječ o školskim knjižnicama u manjim mjestima u kojima je školska knjižnica jedino mjesto doticaja učenika s knjigama i književnošću, sredstva MZOM-a sigurno nisu dovoljna za kvalitetno opremanje knjižničnom građom za čitanje izvan zadanog popisa lektire.

S obzirom da prilike za dobivanje donacija za kupnju knjižnične građe nisu jednake na području cijele Republike Hrvatske, bilo bi korisno kada bi svaka jedinica lokalne samouprave u svom proračunu osigurala sredstva za tu namjenu. Bezobzira koliko bi to bilo sredstava, a teško je očekivati veći iznos od onoga koji daje MZOM, bila bi to sigurna sredstva na koja bi školske knjižnice mogle računati.

8. Vlastiti izvori financiranja obnove knjižničnog fonda

Knjižničari su uvijek kreativni i snalažljivi pa im te osobine koriste i pri dolasku do sredstava za nabavu. Većina se ispitanika, njih čak 128 izjasnilo kako na različite načine dolazi do sredstava za nabavu građe (prodajom prikupljenog starog papira...), 37 preko Projekata financiranih od strane MZOM-a, 31 preko naknade za pretplate na časopise, prodajom otpisanih knjiga, naplatom izrade novih iskaznica, naplatom zakasnine i slično.

Slika 8. Grafikon – načini pribavljanja sredstava za nabavu (osim sredstava MZO)

Iako se čini kako je popis mogućih izvora financiranja dovoljno dug, ovdje treba napomenuti da su sredstva dobivena prodajom otpisanih knjiga, naplatom zakasnine ili izradom novih iskaznica vrlo mala jer se te usluge u većini škola naplaćuju simbolično. Sredstva koja škole uspiju osigurati preko projekata koje financira MZOM mogu biti korisna, no ovdje često postoji tematsko ograničenje. To znači da je potrebno nabaviti građu koja se odnosi na temu projekta koji je MZOM odabralo za financiranje. U većini škola interes za pretplatu na dječje časopise slabi pa će s vremenom i sredstva ostvarena naknadom za pretplate biti sve manja.

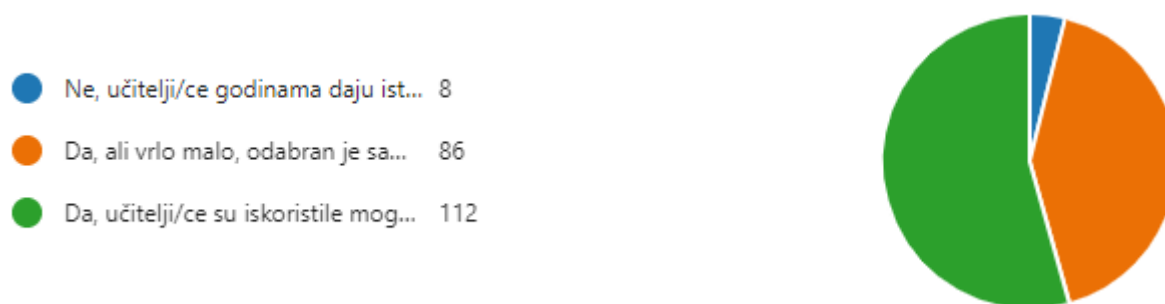
9. Popis djela za cjelovito čitanje

Lektirni su se popisi unazad nekoliko godina znatno promijenili i zanovili naslovima bližim i zanimljivijim današnjim generacijama. Prošireni popis djelâ za cjelovito čitanje jedan je od korisnih rezultata kurikularne reforme (koja je pokusno uvedena 2018./2019. školske godine). Tada su se iskristalizirala po dva obvezna naslova po odgojno-obrazovnim ciklusima, a sva ostala djela, prema vlastitu odabiru ili potrebama razrednih odjela, bira učitelj s podugačkog popisa koji je nastao na temelju prijedloga učitelja i stručnih suradnika knjižničara.

Pomak je vidljiv iz čak 112 odgovora ispitanikâ u čijim se školama u posljednjih pet godina popis djela za cjelovito čitanje mijenjao, iz 86 da se vrlo malo mijenjao, no ipak je uveden pokoji novi naslov. Vrlo je malo još onih, samo osam ispitanika, u čijim se školama učitelji drže starih popisa. Pitanje je je li to zbog navike obrađivanja istih lektirnih

djela i straha od nečeg novog i nepoznatog ili je pak riječ o nedovoljnim sredstvima za nabavu nove građe u dovoljnom broju primjeraka. (slika 9)

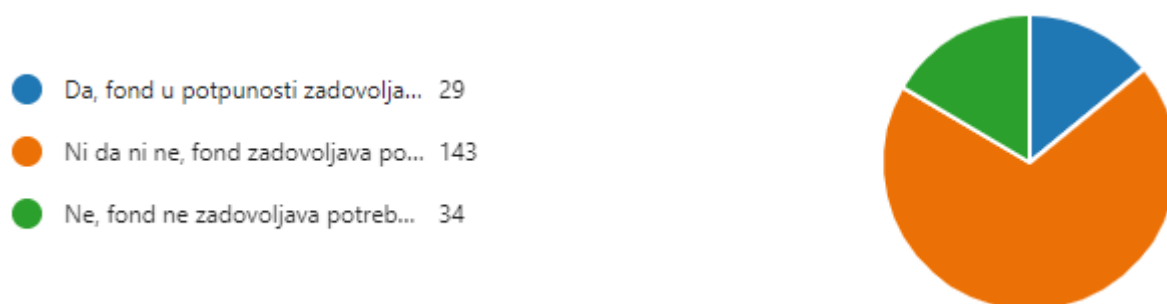
Budući da se teme i interesi današnje djece i mladih ljudi razlikuju od tema i interesa od prije 10, 20 ili više godina, a autori su napisali cijeli niz djela čije su teme aktualne i zanimljive današnjim mladima, bilo bi korisno za privlačenje učenika knjizi, nabaviti, u dogovoru s učitelj(ica)ma, novije naslove. Sredstva koja odobrava Ministarstvo namijenjena su kupnji lektirnih djela i stručne literature pa ih treba koristiti za osvježavanje popisa lektire novim naslovima.

Slika 9. Grafikon – jesu li se u posljednjih pet godina mijenjali popisi djela za cjelovito čitanje

10. Zadovoljstvo stanjem fonda

Na pitanje o zadovoljstvu fondom knjižnice u kojoj radite, najveći je dio, 143 ispitanika, ni zadovoljan ni nezadovoljan fondom jer fond zadovoljava osnovne potrebe škole, ali bi ga trebalo zanoviti novijim naslovima i obnoviti one već postojeće, a dotrajale. U potpunosti je fondom zadovoljno 29 ispitanika, dok ih 34 smatra kako njihov fond nikako ne zadovoljava potrebe knjižnice u kojoj rade. Kako je ranije postavljena tvrdnja da fond knjižnice mora biti potpora odgojno-obrazovnom procesu, u 34 škole (ili 16 % ispitanika) fond ne zadovoljava potrebe škole pa je moguće da je i provođenje pojedinih nastavnih aktivnosti otežano.

Slika 10. Grafikon – zadovoljstvo stanjem fonda u knjižnici u kojoj radite

S obzirom kako je samo 29 ispitanika u potpunosti zadovoljno fondom svoje knjižnice, a to je 14 % ispitanika, stanje je zabrinjavajuće jer bi to značilo da samo taj mali postotak škola ima knjižnice na čiji se fond u potpunosti mogu osloniti tijekom odgojno-obrazovnog rada. U tim je školama vjerojatno moguće bez poteškoća provoditi i projekte poticanja čitanja, istraživačke projekte i druge aktivnosti. Težnja je svakoga školskoga knjižničara stvoriti fond koji u potpunosti odgovara potrebama korisnika. Osim financijskih sredstava za nabavu, za izgradnju odgovarajućeg fonda važno je i redovno provoditi reviziju i otpis kako bi se iz fonda izlučivala nepotrebna ili uništena građa. Cilj je postići upute Standarda iz članka 13., stavka 1., o postotku u kojemu u školskim knjižnicama mora biti zastupljena referentna građa (3-5 %) i zbirka pedagoško-metodičke građe (5-10 %).

11. Zaključak

Istraživanje je provedeno kako bi se dobio uvid u način i mogućnosti nabave knjižnične građe u školskim knjižnicama jer je poznato kako slabo opremljene školske knjižnice ili školske knjižnice opremljene fondom koji nije zanimljiv ni privlačan učenicima, ne pridonose poticanju čitanja, a slabo razvijene vještine čitanja onemogućavaju kvalitetno učenje i obrazovanje u budućnosti.

Prikupljeni su podaci pokazali kako većina školskih knjižničara, koji su sudjelovali u istraživanju, smatra da bi im fond mogao i trebao biti bolje opremljen jer je samo 14 % ispitanika u potpunosti zadovoljno vlastitim fondom. Drugim riječima, čak 86 % školskih knjižničara ne dobiva dovoljno sredstava za nabavu, kako bi fond osvježili onom građom koja će u potpunosti ispuniti potrebe i očekivanja korisnika i biti potpora odgojno-obrazovnom procesu.

Rješenje ovoga problema leži u redovnom i izdašnjem financiranju opremanja školskih knjižnica, ponajprije iz proračuna Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske i to u visini cijene 0,5 jedinica po učeniku, kako i propisuje Standard. Kao jediničnu cijenu izračuna, trebalo bi uzeti prosječnu cijenu lektirnih izdanja različitih izdavača.

Budući da su mogućnosti jedinica lokalne samouprave nejednake, oslanjanje na financiranje iz njihovih proračuna, stvorilo bi još veći nerazmjer među školama u pojedinim područjima Republike Hrvatske. Također, oslanjanje na jače financiranje iz projekata ili donacija neće donijeti poboljšanje svim školama jer su sredstva iz projekata, kako je ranije rečeno, većinom namijenjena građi tematski vezanoj uz projekt.

S obzirom kako određeni broj škola još uvijek ima fond knjižnice manji od 2.500 jedinica relevantne građe, a Standard propisuje da manje od toga broja ne bi smjele imati, prioritet bi Ministarstva trebao biti da približi Standardu upravo te školske knjižnice, i to dodatnim namjenskim financijskim potporama.

Zaključak istraživanja nameće se sâm – nabava u školskim knjižnicama trajan je, kontinuirani posao koji, ponajprije, ovisi o izvanjskim čimbenicima, financijskim, a u manjoj mjeri o volji knjižničara. S druge strane, o vještini knjižničara da ograničenim sredstvima osigura fond koji će zadovoljiti potrebe korisnika ovisi cjelokupna misija knjižničara – poticanje čitanja, privlačenje učenika knjizi i čitanju, te stvaranje fonda koji će biti stvarna potpora nastavnom procesu.

Literatura

Kovačević, Dinka, Jadranka Lasić-Lazić i Jasmina Lovrinčević. 2004. *Školska knjižnica - korak dalje*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, AltaGAMA.

Kretić Nađ, Marija, Mersiha Vehabović Štrak i Renata Benić. 2018. *Kakve veze ima knjižnica s računovodstvom?* Beli Manastir: Gradska knjižnica Beli Manastir.

Standard za školske knjižnice. 2023. Narodne novine 61, 1024. Pristupljeno: 28. 5. 2024. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. 2019. Narodne novine 17, 356. Pristupljeno: 28. 5. 2024. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. 2012. Narodne novine 126, 2705. Pristupljeno: 28. 5. 2024. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_11_126_2705.html

UNESCO-v manifest za školske knjižnice. 2019. Pristupljeno: 28. 5. 2024.

<https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf>

Školski portal. 2019. „Ulaganja države neredovita i premala.“ Pristupljeno: 28. 5. 2024.

<https://www.skolskiportal.hr/sadrzaj/skolstvo-u-medijima/ulaganja-drzave-neredovita-i-premala/>